

FIIA 8/2014

COMMENT

Kristi Raik
Vanhempi tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Ukrainan ja Euroopan uusi yritys: EU:n ja Venäjän väliset jännitteet jatkuvat, kun Ukraina yrittää rakentaa toimivaa eurooppalaista valtiota

Ukraina valmistautuu toistamiseen allekirjoittamaan assosiaatiosopimuksen EU:n kanssa kesäkuun 27. päivänä. Ensimmäinen yritys kariutui viime marraskuussa. Ukrainalaiset ovat nyt valinneet sisäpoliittisen tiensä, joka määrittää myös maan ulkopoliittisen suunnan.

Tällä kertaa Ukraina johto näyttää todella sitoutuneen EU-suhteiden tiivistämiseen ja sisäpoliittisiin uudistuksiin, ja kansa on antanut uudistuksille selkeän mandaatin. Krimin niemimaan aluemenetyksen jälkeen Ukraina taistelee nyt palauttaakseen hallintaansa maan itäisimmät alueet, joilla on käynnissä väkivaltainen konflikti. Muutoin kriisi on kuitenkin yhdistänyt Ukrainaa ja vahvistanut ruohonjuuritason vaatimusta siitä, että maahan rakennetaan toimiva, eurooppalainen valtio.

Venäjä syyttää Euroopan unionia siitä, että unioni olisi pakottanut Ukrainan valitsemaan joko idän tai lännen. Myös muutamat eurooppalaiset poliitikot ovat viime aikoina toistaneet saman syytöksen. EU ei kuitenkaan ole tyrkyttänyt Ukrainalle mitään, vaan unioni on vastannut ukrainalaisten toiveisiin – ja tarjonnut aina vähemmän kuin siltä on pyydetty. EU ei ole toistaiseksi ollut valmis tarjoamaan enempää kuin assosiaatiosopimuksen, joka sisältää myös niin sanotun syvän vapaakauppasopimuksen.

Valita Ukrainan kuitenkin täytyy, ja maa haluaa valita Euroopan, kuten Petro Porošenkon selvänumeroinen voitto toukokuisissa presidentinvaaleissa jälleen osoitti. EU ja Euraasian

unioni edustavat perustavanlaatuisesti erilaisia poliittisia järjestelmiä – toinen demokratiaa, toinen autoritarismia. Myös yhteisöjen taloutta sääntelevät säännöt ja jopa tekniset standardit eroavat toisistaan varsin paljon.

Ukrainan suuntautuminen Eurooppaan ei tietenkään saisi merkitä sitä, että suhteet toiseen suuntaan katkeavat. Taloudellisten ja poliittisten järjestelmien erot eivät ole estäneet EU-maita ja Venäjää pitämästä yllä poliittista yhteistyötä ja laajaa keskinäistä kauppaa. Myös Ukraina pyrkii tähän. EU ja Venäjä ovat alkaneet keskustella Euraasian talousliiton ja EU:n syvän vapaakauppasopimuksen allekirjoittavien maiden välisestä kauppasuhteista. Näiden keskustelujen tulee jatkua. Pragmaattisten ratkaisujen löytäminen edellyttää molempipuolista poliittista tahtoa.

EU:lta kuitenkin puuttuu edelleen selkeä strategia suhteessa Ukrainaan, Georgiaan ja Moldovaan, eli niihin itäisiin naapureihin, joiden keskeinen tavoite on EU-integraatio ja joiden on määrä allekirjoittaa assosiaatiosopimus kesäkuun lopulla. Assosiaatiosopimukset eivät ole pitkällä aikavälillä tyydyttävä ratkaisu, sillä ne vaativat kumpanimaita omaksumaan laajalti EU:n normeja mutta eivät tarjoa maille

mahdollisuutta täysjäsenyyteen. Toistaiseksi kysymys EU:n ja näiden maiden suhteiden tulevaisuudesta on jäänyt vaille vastauksia.

EU tuskin ratkaisee asiaa lähivuosina, sillä unioni on liian hajanainen suhteessa Venäjään ja itäiseen naapurustoonsa. Euroopan parlamenttiin nousseet Venäjänmieliset populistipuolueet eivät helpota tilannetta, vaikka niillä ei olekaan suoraa vaikutusta EU:n ulkopoliitiikkaan.

Näistä syistä on aiempaakin epätodennäköisempää, että EU tarjoaisi Ukrainalle maan kaipaamaa jäsenyysperspektiiviä. EU on haluton keskustelemaan laajentumisesta, ja myös Itä-Ukrainan separatistinen konflikti antaa EU:lle syyn siirtää kysymys syrjään. Toivoa sopii, että sekä EU että Ukraina keskittyvät käytännön uudistusten edistämiseen eivätkä hukkaa aikaa turhauttaviin laajentumiskeskusteluihin.

EU tuskin myöskään pääsee yhteisymmärrykseen arvioidessaan Venäjän aiheuttamaa uhkaa. Pintapuolisesti EU-maat ovat yhtä mieltä siitä, että Krimin valtaus ja Venäjän tuki Itä-Ukrainan separatisteille ovat vahingoittaneet vakavasti Euroopan turvallisuusrakenteita. EU-maat ovat kuitenkin olleet erimielisiä siitä, kuinka voimakkaasti EU:n pitäisi haastaa

---

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

---

(09) 4327000

Fax

---

(09) 4327799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointi-prosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Venäjä Ukrainan tilanteen suhteen. Länsi ei ole päässyt tuomitsevaa retoriikkaa ja pitkälti symbolisiksi jääneitä sanktioita pidemmälle.

Moni eurooppalainen päättäjä olisi valmis jättämään Ukrainan Venäjän vaikutuspiiriin. Moni ei myöskään haluaisi ainakaan joutua maksamaan siitä, että länsi estäisi Ukrainan ajautumisen Venäjän vaikutuspiiriin vastoin ukrainalaisten tahtoa.

Jotkut voisivat olla valmiita neuvottelemaan kompromissiratkaisun, joka perustuisi Venäjän ehdotuksiin ”liittovaltiomallisesta” ja neutraalista Ukrainasta. On toki välttämätöntä ottaa Venäjä mukaan Ukrainan tulevaisuudesta käytäviin keskusteluihin, mutta jos Ukraina yritettäisiin pakottaa hyväksymään Venäjän ehdottama ratkaisu, se todennäköisesti aiheuttaisi maassa uusia protesteja. Lisäksi tämä merkitsisi kenelle tahansa ukrainalaisjohtajalle poliittista itsemurhaa, kuten Viktor Janukovytsin esimerkki osoitti.

Ukrainan sisäiset ja ulkoiset jännitteet jatkunevat myös lähi-tulevaisuudessa. Ukrainalaiset eivät luovu päätöksestään valita Eurooppa. Ukrainan aiemmat johtajat eivät kyenneet viemään läpi tarvittavia uudistuksia, ja nähtäväksi jää, kykeneekö uusi johto. Muutoksista

tulee tuskallisia. Lisäksi Ukrainan talous on taantumassa: Economist Intelligence Unitin mukaan maan reaalisen bruttokansantuotteen odotetaan supistuvan tänä vuonna kuusi prosenttia.

Venäjä ei kykene sitomaan Ukrainaa vaikutuspiiriinsä ukrainalaisten vastustuksen vuoksi, mutta Venäjä voi jatkaa Ukrainan horjuttamista ja vaikeuttaa maan pyrkimystä kohti Eurooppaa. EU tukee Ukrainan sisäpoliittisia uudistuksia, mutta tuskin myöntää Ukrainalle jäsenyysperspektiiviä lähivuosien aikana tai koettaa aktiivisesti estää Venäjää horjuttamasta maata. Vastakkainasettelu heikentää sekä EU:ta että Venäjää, Ukrainasta puhumattakaan. Pohjimmiltaan kyse on kahden poliittisen ja yhteiskunnallisen mallin välisestä taistelusta, jonka polttopisteessä Ukraina on.